

Thomas Karlsson

9.4.2024

Eduskunnan sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta

Eduskunnan sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta, kuulemistilaisuus 11.4.2024

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muuttamisesta

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto otsikossa mainitusta esityksestä. THL on antanut yleislausuntonsa hallituksen esityksestä sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnalle ja ollut kuultavana valiokunnassa 27.2. Tässä lausunnossa täydennetään jo annettua lausuntoa (THL/937/4.00.02/2024) erityisesti haittojen ja valmistustaparajoitteen osalta.

Hallituksen esityksessä (HE 7/2024 vp) ehdotetaan, että alkoholijuomien vähittäismyyntiä koskevia säännöksiä muutettaisiin sallimalla luvanvaraiseen vähittäismyyntiin enintään 5,5 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien alkoholijuomien lisäksi myös enintään 8,0 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävät käymisteitse valmistetut alkoholijuomat.

Vahvempien juomien saatavuus lisääntyy ja haitat voivat kasvaa

Mikäli nykyiset vähittäismyyntiluvan haltijat myisivät hallituksen esityksen mukaisesti jatkossa enintään 8-prosenttisia käymisteitse valmistettuja alkoholijuomia, kasvaisi näiden juomien myyntipaikkojen lukumäärä 17-kertaiseksi verrattuna nykyisten Alkojen määrään. Tämä on merkittävä kasvu näiden alkoholijuomien saatavuuteen ja tutkimustiedon mukaan jo huomattavasti pienempi saatavuuden kasvu on aiheuttanut lisääntymistä alkoholin kulutuksessa.

Laajemmin saataville saattaisivat tulla esimerkiksi erilaiset erikoisolutet, erityisvahvat lagerit ja enintään 8-prosenttiset viinien hanapakkaukset, kuohuviinit ja makeat viinipohjaiset alkoholijuomat. Sitä, missä määrin markkinoille tulevat uudet vahvemmat alkoholijuomat korvaisivat nykyisin saatavilla olevia miedompia alkoholijuomia, on vaikea arvioida. *Vaikutukset kokonaiskulutukseen voisivat olla lyhyellä aikavälillä suhteellisen vähäisiä, mutta ne ovat vääräsuuntaisia väestön hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden kannalta.*

Nykyisin vakavista alkoholihaitoista hyvin merkittävä osuus liittyy sisäelinvaurioihin, kuten maksasairauksiin, kun taas humalajuomiseen liittyvien haittojen, kuten tapaturmien ja väkivallan, suhteellinen merkitys on pienentynyt. Sisäelinvaurioiden muodostuminen ei edellytä humalaa, ja haittoja syntyy samaa alkoholimäärää kohti miedoista alkoholijuomista yhtä lailla kuin väkevistäkin.

Vuonna 2018 voimaan tulleen alkoholilain myötä vakavien alkoholihaittojen määrä kasvoi, vaikka alkoholin kokonaiskulutus pysyi ensin ennallaan ja sitten väheni. Tämä viittaa

Thomas Karlsson

9.4.2024

siihen, että runsaasti alkoholia käyttävät lisäsivät kulutustaan. Alkoholihaittojen ja sosioekonomisten terveyserojen yhteys on tässä merkittävä. Alkoholiuolleisuus on suurinta pienituloisimpien tuloviidenneksessä, ja sama ryhmä on ollut herkin kokemaan seurauksia alkoholipolitiikkamuutoksista.

Valmistustaparajoitus: Onko eri tavoin valmistetuilla juomilla eri vaikutus?

Hallituksen esitys kaupoissa myytävien alkoholijuomien korkeimman prosenttirajan nostosta 5,5 prosentista 8 prosenttiin koskee vain käymisteitse valmistettuja juomia. Väkevästä alkoholijuomista laimennettujen juomasekoitusten enimmäisvahvuus säilyisi hallituksen esityksen mukaan 5,5 prosentissa. Tämä tarkoittaisi valmistustaparajoituksen palauttamista 5,6–8,0-prosenttisiin juomiin.

Valmistustaparajoituksen kansanterveysvaikutukset eivät ole yksiselitteisiä. Tutkimustiedon valossa valmistustavalla ei pitäisi olla ainakaan yksilötason haittojen kannalta merkitystä sille, millaisia haittoja tietyn vahvuisesta juomasta seuraa. Yksilötasolla sekä akuutit että krooniset alkoholin käytön aiheuttamat ongelmat liittyvät ensisijaisesti siihen, kuinka paljon alkoholia henkilö juo yhtäältä yhdellä kertaa ja toisaalta vuosien saatossa. Väestötasolla haittojen yleisyyden muutokset liittyvät lyhyellä aikavälillä lähinnä kokonaiskulutuksen muutoksiin ja pidemmällä aikavälillä myös hitaampiin muutoksiin juomatavoissa.

Väestötason haittojen kannalta yllä esitettyyn pääperiaatteeseen voi tehdä kaksi lisäystä. Ensinnäkin *yksittäisten juomalajien sääntelyn purkamisesta voi seurata eri määrä haittoja riippuen siitä, miten väestön käyttämän alkoholin määrä kaikinensa lisääntyy eri juomien kohdalla*. Esimerkiksi vuoden 2018 lakiuudistuksen yhteydessä sekä vahvempien oluiden että vahvempien juomasekoitusten myynti lisääntyi moninkertaiseksi. Oluiden kohdalla tämä vähensi miedomman oluen kulutusta niin, että oluiden yhteen laskettu kulutus jatkoi entisellä kehityslinjalla. Juomasekoitusten kohdalla korvautuminen oli vain osittaista, ja juomasekoitusten yhteenlaskettu vähittäiskulutus lisääntyi selvästi.

Eri juomalajeilla voi olla erilaisia vaikutuksia myös sen kautta, että niitä voivat suosia eri väestöryhmät, ja siksi sääntelyn muutokset voivat vaikuttaa eri tavalla näihin eri väestöryhmiin. Nyt käsitellyssä olevan valmistustaparajoituskysymyksen osalta tämä voi liittyä haavoittuviin väestöryhmiin – ja juomasekoitusten kohdalla erityisesti nuoriin. Suomalaispoikien suosituin alkoholijuoma on olut, kun taas tyttöjen suosikkeja ovat juomasekoitukset (long drink), siideri ja väkevät juomat. Vuoden 2018 lakimuutoksen yhteydessä tyttöjen juomasekoitusten kulutus lisääntyi. Kaiken kaikkiaan suomalaisnuorten alkoholinkäyttö on vähentynyt lähes yhtäjaksoisesti vuosittain vaihteesta asti, mutta kehitys pysähtyi vuosien 2017 ja 2019 välillä, ja nuorten kerralla juomat alkoholimäärät lisääntyivät erityisesti tytöillä lakimuutoksen jälkeen.

Nykyistä väkevempien alkoholijuomien myynti tavallisissa ruokakaupoissa altistaisi kaikki asiakkaat aikaisempaa mittavammalle alkoholijuomien myynninedistämälle ja lisäksi samalla heräteostojen mahdollisuutta. Valmistustaparajoite kuitenkin kaventaisi

Thomas Karlsson

9.4.2024

ruokakauppoihin tulevien alkoholijuomien kirjoa eikä lisääsi näiden nuorten ja erityisesti tyttöjen suosimien alkoholijuomien saatavuutta, mikä omalta osaltaan suojelisi näitä ryhmiä ja olisi kansanterveyden kannalta hyvä asia.

THL:n näkemyksen mukaan paras vaihtoehto olisi edistää kaikkien eri väestöryhmien hyvinvointia ja pidättäytyä sekä käymisteitse valmistettujen että muiden kaupoissa myytävien alkoholijuomien enimmäisalkoholiprosentin nostamisesta 5,5:stä 8 prosenttiin.

Pääjohtaja

Mika Salminen

Osaston johtaja (vt.)

Anu Muuri